

Balázs Lajos

“Ez nekünk jött úgy, hogy csináljuk...”

KORTÁRSTALÁLKOZÓK

— Vizsgálódás egy újkeletű ünnep körül —

Jöhet-e létre mostanság, megváltozott életmódunk és életritmusunk körülményei között új, eddig nem ismert közösségi népi ünnep és ünneplés? És ha igen, miért, hogyan és milyen az?

*“Értesítés. Tudomására hozzuk minden távol élő faluszülöt-
tének, aki 1937-ben született Csíkszentdomokoson, hogy
ezév június 12-én tartják az 50 évesek találkozóját, amelyre
szeretettel meghívjuk. Biztos részvétel esetén értesítést az
alábbi címre kérünk...”*

— olvastam a *Hargita, Előre* (1989. december 22-e után *Hargita Népe, Romániai Magyar Szó*) januári, februári számaiban, immár jó tíz éve a hasonló meghívó szövegeket, melyeket nemcsak szentdomokosiak, hanem madarasi, csomafalvi, dánfalvi, kászoni, lövétei, farkaslaki és más falvak “kortárstalálkozót szervező bizottságai” jelentettek meg, és aztán ismét olvastam a *Hargita* májusi, júniusi, júliusi *Borlitékbontás* rovatában az önkéntes levelezők élménybeszámolóit a találkozás örömeiről.

Hivatalos és népi, többnyire naptári ünnepeinkről tudunk, működésüket, tér- és időben való kibontakozásukat hivatalos előírások, egy adott közösség köztudatában rögzült hagyományok szabályozzák, a társadalomtudományok valamelyike már leírta. Elmondták azt is, hogy — Hernádi Miklós szavaival élve — “létünket naptári ünnepekkel, vagy azok nélkül, időnként feltétlenül mérlegre tesszük; fel-feltekintünk ügyes-bajos dolgaink sűrűjéből, úgy vesszük szemügyre életünk terepét, amit magunk mögött hagytunk, s ami még hátra van belőle” (Hernádi 1985. 31.).

Igen ám, de úgy tűnik, hogy a hivatalos kultúrpolitika beavatkozó hatására a közösségek kisebb-nagyobb hagyományos ünnepei összezsugorodóban vannak, a közösségi fellépés és megmérettetés a család vagy szűk rokoni-, baráti közösség területére szűkített.

Nicolae Iorga írja, tulajdonképpen Goethé-t parafrázálva, hogy az emberi közösségek, az emberi társadalom nem tűrik az életritmusukban, többnyire külső beavatkozás folytán létrejött hézagokat. Igyekeznek azokat mindig másvalamivel pótolni (Iorga 1968, 116). Talán ezzel függ össze Hernádi azon megállapítása, hogy a naptári ünnepektől sok tekintetben független, szűkebb vagy tágabb körű ünnepségek jelentősége növekszik. Úgy tűnik, valami fajta elfojtott és aztán újra felbukkanó lelki szükségletről, közösségi és ezen belül

egyéni lelkületünk "karbantartásában" beállt átmeneti "hiányosságok" helyrehozataláról van szó. Feltételezhetjük-e tehát, hogy a kortárstalálkozó — mint jó néhány erdélyi magyar faluközösség új keletű ünnepe — épp a fenti igényből született, "hívódott elő" mint ismert és ismeretlen fénykép abban a társadalmi, politikai, lélektani "oldatban", melynek pontos meghatározása a társadalomnéprajz fontos feladata lesz a jövőben.

A kortárstalálkozót, tudomásom szerint, még nem jegyezték be semmilyen ünnepi lajstromba; sem a kultúrszociológia, sem a társadalomnéprajz nem méltatta még tanulmányozásra érdemesnek, holott nem spontán és véletlen jelenség, nálunk múltja van már, és bizonyára mindehol többé-kevésbé körvonalazódott forгатókönyve, szertartásrendje is.

Térbeli, ill. földrajzi elterjedtségére, kezdeteire, megbízható adatok és információ hiányában, csak hozzávetőleges becsléseket tehetünk. Az apróhirdetések alapján sejtjük csupán, hogy Hargita megye faluközösségeinek új ünneplési formája inkább, de egy szélesebb körű tudományos ráfigyelés tévedésünkre (úgy is mondhatnám, tudásunk szinte objektíve, a diktatúra által meghatározott provincializmusára is) talán rávilágít egyszer.

Addig is eme új, még főleg formájában mindig gazdagodó, csiszolódó ünnepforma és szokás csíkszentdomokosi változatának bemutatására, néhány szociológiai, antropológiai, néprajzi vonatkozású következtetés megfogalmazására szánjuk el magunk, e tárgykör 1987-1989 között végzett kutatása, megfigyelése alapján.

Néhány szó a kortárstalálkozó létrejöttéről, történetéről

Helyi viszonylatban általánosan elismert tény, hogy csíkszentdomokosi meghonosítása Kurkó István egykori néptanácsi földműves-tisztviselő nevéhez fűződik.

"Hallottam, hogy más vidékeken, Udvarhely környékén, itt-ott már szerveztek ilyent — emlékszik vissza Kurkó István. Azt hiszem, Szenttamáson is már egy évvel hamarabb elkezdték, mint mi. Gondoltam, milyen lenne, ha ezt mi is megcsinálnók?

Még egy pár kortársammal megbeszéltem: mit lehetne csinálni, hogy lehetne? S megindult a szervezés.

A kezdet döcögött. Nem volt hagyománya. Arra gondoltunk, hogy föltétlen meg kell hívjuk azokat a korosztálybelieket is, akik itt születtek, de az évek folyamán elmentek, elköltöztek. Ezeket fel kell kutassuk.

A névsort az anyakönyvből kiírtam. Volt olyan, akinek a címét nem találtuk meg. A többieknek előbb csak írtunk, s a helybélieket is csak megkérdeztük: egy ilyesmihez mit szólnának? Mindenki örömmel mondta, hogy jó lenne!

Így sikerült megszervezni az első 50 éves találkozót Domokoson az 1925-sök részire, 1975. augusztus 13-ra." (K.I.)

A kortárstalálkozók kezdetének körülményei és kialakulásuk modellje már-már folklorizálódva, sajátos változatokban tükröződnek a lakosság tudatában.

"Valahol még voltak ilyen találkozók, s arra fel kezdett szervezni Kurkó Pista bácsi. Aztán tőle úgy öröklődött minden évben. Valahonnan hallotta ő is. Vagy lehet az, hogy egy félévszázadot leéltek, s annak az örömhöz, na, szervezzünk egy találkozót. Erősen teccett mindenkinek, hogy egy ilyesmit találtak ki." (D.I.)

"Mi a tizenkettediket szerveztük meg 1987-ben. A legelső szervezését én Gyergyócsomafalváról hallottam. Azok, tehát, a még korábban születettek tartották meg, s onnat, Gyergyó vidékiről terjedt el. A híre nagyon meglepő volt. Az, hogy 50 év után összehívni a falu szülőiteit, egy félévszázad elteltével találkozni! Szép dolog!

Nálunk Kurkó István szervezte meg először. Csak nem volt akkora ceremóniával, mint amit most csinálnak. Hanem egyszerű találkozó volt csak. Egy bankett." (S.D.)

"Itt, nálunk kezdték el leghamarébb, aztán elfolyta Szenttamást, el Jenőfalát, el Dánfalát, s onnan elment le végig, Szeredáig. Me vótak szenttamásiak es ide hivatalosok, s aztán amikor a boldogságnak (ti. az ünnepségnak) itt vége lett, s hazamentek, azok otthon dobra verték, hogy ne itt mi van. «Há mü nem tudunk egy ilyent csinálni? Menjünk el, nézzük meg!» Má a következők ők es meglesték, s kitapasztalták. S úgy ment faluról-falura. De itt kezdték el Domokoson, s most má hallatszik, hogy messzébb es csinálják." (Sz.Á.)

"Itt kezdték nálunk, ebbe az új rendszerbe, ejjsze vagy 15 éve. Ezek az 50 éves fiatal emberek kezdték mondani, hogy kéne egy találkozót csináljunk, arra fel, hogy például én, mikor sorolásra mentünk 130-an Domokosról, fiúk, Karcfalván vót akkor a sorolás, s abból má csak szinte fele maradt meg, élve, s akik megmaradtak, kezdték keresni, hogy lám, kik es vótak együtt, s hányan vannak, s hol vannak?" (M.P.)

"Lehet, hogy a véndiák találkozó váltotta ki, s ennek a nyomán született." (S.D.)

"Az elején még azt se tudtuk, hogy milyen nevet adjunk neki. Hallottunk a vendiák találkozókról. Aztán mi úgy neveztük, hogy 50 évesek találkozója. De aztán 82-be találkoztak a 60 évesek, s most három éve (1984-ben) jöttek a 40 évesek, hogy ők is akarnak találkozni. Hijába, az embernek szüksége van az ünnepre. Tudja, tanár úr, egy olyan ünnepre, amelyik belülről indul. Aztán úgy neveztük el kortárstalálkozóznak." (K.I.)

"Az 50 évesek kezdték, s most is az a legnagyobb. A 40 éveseké kimúlóban van. Fenn áll a féltékenység. Mint ünnepséget kívánnák, de zavarognak, mert a kultúrpróbák hosszú ideig tartanak, s megfélétk egymást. Én azt mondom, nincsenek annyira megérve, hogy simán megcsinálják. Ötven éves korban már nem lehet féltékeny az ember. Az 50 évesek már érettek." (S.D.)

"Mi most csináltuk meg tavaly (1985-ben) a 60. évést. Azt akartuk, hogy a kultúrotthonban csináljunk egy kicsi bankettet. Nem értett egyet a kultúrigazgató velem. Aztán akkor megcsináltuk az egyik barátomnak az udvarán. Összegyűltünk vagy 40-en. Még Balánbányáról is jöttek. Egy kicsi ételt, italt elfogyasztottunk, s jól de jól, éjjel egy óráig, elbeszélgettünk." (K.I.)

"Az 50 éveseké, az nagy. Én a 60 évesekébe értem belé. Reggel eszegettünk a templom udvarába, kínálkodtunk, a gyermekeinktől, testvéreinktől, ismerőseinktől virágot kaptunk, együttesen részt vettünk a szentmisén. Aztán úgy magunkban csináltunk egy ebédet. Megszerveztük, hogy ezt vigyük s azt vigyük, majorságot s lisztet, s kenyeret s italt, úgy egy házhoz, amelyik azt mondja, hogy én adok helyet nektek ebédre. Ilyen a 60 éveseké." (Sz.Á-né)

"A 60 évesek is ünnepelnek, de azok nem csinálnak olyan nagy felhajtást. Összegyűlnek, de nincs felvonulás, műsor, csak egy éjszakát elmulatnak, elbeszélgetnek. Háznál, mert kevesen vannak, már meghalnak közülük; vagy udvaron, a nyári napnál." (D.I.)

"Mégis a fontosabb az 50 éveseké. Met félévszázad. Na! Nem az ember korának fele, hanem egy félévszázad! Kerek szám. Ez fontos!" (D.I.)

Kik a szervezők?

Kezdetben, ha lehet így nevezni, az önjelölés elve működött.

"Az elsőnek a szervezésit majdnem én csináltam végig" — mondja Kurkó István.

"Hogy ki jelölte ki ezeket? Hát például én úgy érzem magam, hogy egynek megfelelek. S elindulok. S szólok még egy olyannak, akiről gondolom, hogy

olyan, mint én, s mondom neki, hogy ne mit akarok csinálni. «Hogyne! Benne vagyok!» Mondta ő. Szólj te es ennek s ennek. Na még az es jó lenne, ha ide hézánk jőne. Jó talpraesett ember, állja a helyit. Ha fizetni kell, arra es képes. Magunkból indul ki tehát. Azt akarom evvel mondani. Nem gyűlésen csinálják. Aztán ezek esszjárják névsor szerint az egészet, s mindenki menyen utánik.” (Sz.Á.)

“Az elejín úgy vót, hogy egy valaki kijelölte magát szervezőnek. Gondolt egyet, s elindult. S maga mellé szólított még ötöt, hatot. Ezeket már úgy neveztek: szervező bizottság. Azután, hogy mi szerveztük, egy korelnököt neveztek ki az élére. A megnevezés, ejjsze, nem a legtalálóbb, de ezt a nevet adták, s azóta is így van. Tekintélyes ember. Az kell legyen. De ezek között nagyon sok van, aki lakadalmakban is volt gazda. Ért a szószóláshoz, bátrabb, van szervező képessége.” (K.I.)

A szervező bizottság, úgy is nevezik, *vezető tanács intézménye*, mely az egész ünnepséget hosszú távon előkészíti, az ünnep felgyorsult időszakában pedig annak lefolyását szabályozza, mint láttuk, menetközben, az évek folyamán alakult ki. Az ún. korelnök kezdeti önkijelöléses gyakorlata helyébe a nagy nyilvánosság előtti megbízás került. A következő év korelnökének személye felől már az idei szervező bizottság tanácskozik és dönt, a jelenlegi korelnök javaslata alapján. Döntésüket tudatják az illető személlyel, meghívják az ünnepségre és az aktuális korelnök kopjafa-stafétabot átadásával, az ünnepség keretében, külön szertartással bízza meg utódját: “N.N. Átadom a stafétabotot avval a meghagyással, hogy ezt a szép ünnepséget te is a jövőben ugyanígy szervezd meg!” (K.I.)

A korelnök jelölt így válaszol:

“Tisztelt polgártársak!

Nagyon szépen köszönöm a szervező bizottságnak, hogy e szép hagyományos ünnepélyre időt nem számítva, fáradságot nem ismervé ilyen szépen készültetek. Továbbá megköszönöm a bizottság minden tagjának a megtiszteltetést és a bizalmat, amivel irányomban vannak.

A magam és kortársaim nevében fogadalmat teszek, hogy e hagyományt együttesen, tehetségünk szerint tovább ápoljuk, és az utánunk jövő korosztálynak átadjuk.

Kívánok minden 50 éves polgártársnak sikerekben gazdag és egészségben bőszeges, hosszas boldog életet.” (D.I.)

Sándor Dénes adatközlőm a stafétabotot “megbízólevélnek” nevezte. Elbeszélése alapján megállapítható, hogy a korelnök személyének latolgtatá-

sa, kijelölése, majd szertartásos megbízása egy olyan, lélektanilag is előkészített és megalapozott mozzanat az egész ünnepi szokás lefolyásában, mely az ünnepszervezés közösségi opcióján túl az ünneplés személyi feltételét is biztosítja. A következő év korelnökének kijelölése a jeleninek jövőbeli felelősségét sugallja, hisz a már létrejött ünnepi szokás továbbvitele a kijelölt elnök emberi kvalitásain, minőségén múlik. A kijelölt férfiember személyi adottságai, tekintélye, a jövő évi ünnepség színvonaláé az idei elnök személyiségére is visszautalnak, tekintélyét a közvélemény szemében emelik vagy rombolják.

A korelnök a maga során a kortársakból 7-10 tagú szervező bizottságot alakít "felkéréses" alapon, attól függően, hogy hányan vannak 50 évesek. "Evvél egyidőben a falut elosztottam annyi felé, ahányat meghívtam a bizottságba. Mindegyik felelt egy részért, ahol lakott, s ő szólította meg az 50 éveseket megbeszélésre s mindenféleképpen. Utána a beszerzési gondokat, bajokat osztottam el közöttük: a kultúrotthonok külső-belső díszítését, élelmek beszerzését, zenész fogadását, koszorú rendelést stb.

Az előköltésekre, alaptökhöz mindenik hozzájárul 1.000 lejjelel. Hogy lehessen megindítani a szervezést." (S.D.)

Feltűnő, hogy a korelnök szerepe és tekintélye, külsőségeiben is megnyilvánuló hatalmi státusa félreérthetetlenül visszautal egyrészt a lakodalmas gazdára (Balázs L. 1985; 1983), másrészt a hajdani falusbíró személyére, akiről Imreh István könyvéből tudhatunk meg érdekes adatokat (Imreh I. 1983. 56.). Az egyik gazdapálcát visel, a másik bírói botot, és e tárgyak, mind a két esetben, a tekintély kifejezői. A korelnöki kopjafa valahol a kettőnek szintéziséből, azok lényegét megőrizve, gazdagabb tartalmat hordozó, jelző, jelölő, azonosító szereppel bíró jelképpé magasodott.

Továbbá érdemes megemlíteni a közösség hajdani önkormányzó készségének (talán) ösztönös, (talán) latens vagy (talán) sajátos természetéből fakadó mai működését. A faluközösség "maga állít vezetőt, szabadon választja meg azt, aki a «falu képében», az ő nevében eljár és őt magát is igazodásra, engedelmességre szorítja" (Imreh I. 1983, 51.).

Ünnepszervezés

"Úgy novemberben, decemberben már kéri a jövő évesek névsorát. Jönnék, hogy lennék szíves, az ők korosztályukat is írjam ki a könyvekből. Amióta elindítottam, én foglalkozom ezzel. Már tudják, hogy ezért az öreg Kurkóhoz kell jönni. És nekik kész névsort adok át, úgy hogy külön kik laknak itt, kik vannak máshol, ha tudok, címet is adok. Azután azokat is összeírjuk,

akik ugyan nem itt születtek a faluban, de korosztálybeliek, s má huzamosabb ideje itt laknak, itt dolgoznak. Magunk közé fogadjuk.” (K.I.)

“Van vezető bizottság, akik jövőbe kell megcsinálják. Azok az idén má vesznek át minden félit, írják le maguknak a verseket, ilyent, olyant, s akkor szedik ki a néptanáctól, hogy ki van meghalva s ki él. Megkezdik má egy fél évvel azelőtt, hogy tudjon mindenki határozni, elékészülni.” (Sz.Á.)

“A vezető tanácsba lefektetik, hogy na, most meghirdessük az újságba, mert nem tudunk mindenkinek pontos címet. Az *Előrébe*, met az országos napilap, s innét Domokosról, ugye, az egész országba vannak. De a *Hargitába* es meghirdessük. Megnyomtassuk a nyomdába a meghívókat. Azokat a helybélieket s külföldön élőknek küldjük, rendesen, postán.” (S.D.)

“Január 3-án hívtam össze a vezető tanácsot, utána elmentem Kristály Lajosékhoz, ugye ő a karmester, s megkértük szépen, hogy a feleségével együtt vállalják el a műsor előkészítésit: a kórust, a színdarabot, agitációs brigádöt, s Kedves Erzsike óvónő pedig a táncot. És január 15-től minden este próba volt, felváltva, egészen májusig. Én mindenről naplót vezettem.” (S.D.)

Az ünnepség

“A kitűzött májusi vasárnapon, reggel 8 órakor gyülekeztünk a templom udvarában. Köszöntöttük egymást, eszelelekeztünk, esszecsokolóztunk, s biza úgy is volt, hogy jó néhányunkkal próbáltuk egymást megismerni. Kérdeztük egymástól, hogy te ki vagy?

Feltűztük ezeket az emlékérmeket s egy szál piros szegfüvet az 50 évesek mellére, azután csendet kértem, s néhány szóval köszöntöttem őket:

«Drága kortársaim!

A szervező bizottság és a magam nevében szívem egész melegével köszöntelek titeket és élettársaitokat, akikkel e hagyományos szép ünnepélyen részt vesztek. Először is talán ott kezdeném, hogy bizottságunk háláját és köszönetét fejezzem ki azért, hogy szerény meghívónkra, amelyen igyekeztünk elég szívhez szóló szöveget és tájat juttatni kezetekbe [a meghívóra nyomtatott faluképre, Egyesköre céloz]. Úgy az ország határain kívülről, az ország különböző tájairól, Szentdomokos és Balánbányáról kortársak eszegegyültünk, hogy 50. életévünkben közösen örvendjünk a megért jó és balsorsban eltöltött életéveinkért.

Itt állunk most 50 évesen, és egy kicsit nehéz érdeklődés nélkül egymásra ismerni, néhai játszótársainkra, társnőinkre, gyermek ésszel jókat vagy rossza-

kat elkövető gyermekekre, a serdülő korbeli táncospárainkra, vagy múlt szerelmeseinkre.

Másodszor pedig azt mondanám el, hogy az iskola padjából kilépve mindannyiunkot különböző irányba ragadott el a sors vihara. E vihar közepe, az élet iskolájában sok értékes tapasztalat halmozódott fel lelünkben. Ezeket a kincseket cseréljük ki egymással és oltuk át az utókorba, amely úgy a társadalomnak, mint saját magunknak hasznára válik.

Ez az 50 év, mikor visszapillantunk rá, olyan rövidnek tűnik, és mégis elég alkalmat nyújtott a sors kezének, hogy mindannyiunkot különböző formában oly sokszor, enyhébben vagy erősebben arcul veressen.

Ezt a találkozót azzal a céllal szerveztük, hogy nyújtson alkalmat arra is, hogy tele pohár mellett felújítsuk a gyermekkori együtt átélt élményeket, fiatal korunkat, majd idősebb korban elért eredményeinket, de főleg azért is, hogy találjunk újra egymásra, juttassuk eszébe mindnyájunknak, hogy ki hol született, kivel született eccerre, s hova tartozik.

Mindezek után a legjobb szórakozást és jó mulatást kívánunk.»

Erre oda telik az idő, hogy béharangoznak a nagymisére, sorba béme-gyünk a templomba és béülünk a külön fenntartott padokba. Ez a mise az 50 évesekért van. A pap rólunk prédikál, minket méltat; együttesen gyónunk és áldozunk.

A szentmise után felsorakoztunk, elől a férfiak s utánunk a nők, s kivo-nultunk a temetőbe, s feltettük a vezérkeresztre a koszorút, amit a megholt kortársaink részire rendeltünk, azoknak, akik abból a rend emberből ki vannak halva.

Ekkor már hatalmas tömeg gyűl össze az utcára, végig ki a temetőbe a sok ember között vonultunk; a vezérkeresztnél ott voltak az elhunytak hozzátar-tozói.

A korelnök itt is beszédet mond:

«Drága elhunyt kortársaink!

A mai szép napon összejöttünk mi, 50 évesek, emlékezni, hálálkodni az elmúlt 50 év ajándékaiért. Szóltottunk titeket is, de a válasz az volt, elköltöz-tünk az örökkévalóságba.

Mi, akik megértük életünk 50. évét, eljöttünk ide, a siralom völgyébe, sírhantjaitok közelébe, a közös sírhoz, amely mindannyiatoknak, ünnepi alkalommal, sírhantját jelenti. Az ország határain kívülről, az ország külön-böző tájairól jöttünk felkeresni benneteket. Itt egyben megemlékezünk a baláni temetőről is, ahová időszűke miatt nem tudtunk elmenni.

Sokan vagytok, akiket nem ismerünk. 30 személy, akik csecsemő korban vagy kisgyerekként haltak meg. Amikor temettek titeket, mi nem hullattuk könnyeinket értetek, mert még mi sem tudhattuk akkor, mit is jelent meghalni. Elsírattak szüleitek, nagyszüleitek vagy a nagyobb testvéreitek, akik még most is fájó szívvel gondolnak reátok.

Sajnos, van azonban 9 személy, akik nagy korban haltatok el, mint családapák, családanyák, akik sok fájó szívű, örökösen könnyező özvegyeket, gyermekeket és szülőket hagytatok magatok után. Nincs mit tenni, ez az élet törvénye. Ez az igazi bizonyíték számunkra, hogy a földi életben semmi sem biztos, gazdagság, minden mulandó. A végcélunk ide vezet mindannyiunkat.

Ötvenedik életévünk színes találkozója alkalmával, ünnepélyes formaságok közepette itt állnak szerető kortársaitok sírhantjaitok közelében, és sok szép emlékeitekért koszorút helyeznek el a közös síron annak bizonyására, hogy emlékezetünkben most is éltek, és nem feledünk el soha.

Most, amikor távozásra útrakészen állunk, búcsúzóul azt kívánjuk, békén nyugodjatok csendes sirotokban. Ránk munka vár még itt, a földi honban. Ti pályátokat bevégeztétek, célotokat elértétek, legyen ég a bére. Nyugodjatok békében: Kedves Ágoston, Máté János, Bartis Róza, Ferenc Mária, Bara Félix, Kurkó Sándor, Zsók Gizella, Demeter József és Albert Ince." (D.I.)

"Már a temetőbe menet s onnat visszafelé mindenkit üdvözlönek a hozzátartozók, barátok, szomszédok: virágsokrokat adnak az 50 éveseknek." (S.D.)

"Akkor eloszlottunk, met akkor má dél van. Mindenki megy haza ebédelni. Otthon közös, ünnepi ebéd van a családtagokkal. Az idegenből hazajöttek mennek a rokonokhoz." (D.I.)

Ebéd után két vagy három órára gyülekező a kultúrotthonban. Kezdődik a kultúr műsor, amit az 50 évesek tanultak be három hónap alatt. A kultúrotthon zsúfolásig megtelik, be se fér az egész nép. Előbb kiülnek a díszasztalhoz a néptanács elnöke, a kultúrotthon igazgatója, a vezető tanács, és ott van a másfél méteres kopjafa, amelyikre minden korosztály felköti a maga emlékszalagját.

A műsort a néptanács elnöke nyitja meg ünnepi köszöntővel, elmeséli a község fejlődését, utána pedig a korelnök tart beszámolót az 50 évesekről:

»Kedves kortársak, kedves meghívottak, élettársaink, gyermekeink, unokáink és nézőink, akik velünk ünnepelnek!

Községünk néhány éves hagyományához híven mi is, akik 1935-ben születünk Hargita megye egyik legnagyobb falujában, igyekeztünk a sok más

elfoglaltság mellett a félévszázados találkozónkat megszervezni és megtartani. Nem is olyan régen, most egy éve, az 1934-ben születettek megbíztak e hagyományos ünnepségnek a megszervezésével. Én ígéretemet adtam, és az 1935-ben született kortársaknak egy néhány tagját felkérve, hozzá fogtunk e szép ünnepély megszervezéséhez. Nem is olyan könnyű e napra minden illetékest esszehívni. Sok nehézségbe ütközött. Talán a legnagyobb nehézség az idegenben élők felkutatása, megkeresése volt számunkra.

1935-ben községünkben és Balánbányán születettek száma 185 személy, melyből fiú 94 és leány 91, melyből elhalt 39 személy. Kicsi korban elhaltak száma 30, nagy korban 9. Húsz személynek a helyzete ismeretlen. Nem tudtunk nyomukra bukkanni. A falu határán kívül élnek 46-on. A falunkban élők száma 81 személy. Erre az ünnepélyre is igyekeztünk a községben és Balánbányán lakó 50 évesek valamennyiét bevonni. A falunkban élő, de nem itt születettek száma 18 személy, akiket meghívtunk kortársi találkozónkra.

Kedves kortársak, kedves ünneplő közönség!

Új dalos kedvvel indulunk a jövőnek. 50 év távlatából tekintünk vissza boldog gyermekkorunkra. Azóta kit erre, kit arra kergetett a szellő. Kerestük, kergettük a boldog gyermekéveket az ég alatt. Mindannyian igyekeztünk boldog életet biztosítani családunknak, munkánk által hasznos tagjai lenni társadalmunknak. Csak azt tudom mondani, hogy az 50 év úgy eltűnt, mint nehéz kő, mit a tengerbe vetnek.

Kedves kortársaim!

A nap lassan lefelé halad és az eltelt félévszázad lassan mögöttünk marad. Nekünk mostantól ősz van. Csak azt szabad csinálni, amit igazol a színre kerülő brigádműsorunk, melynek címe: *Mit szabad és mit nem egy 50 évesnek.*

Ahogy elnézlek, olyanoknak látlak, mint megannyi erős kőszál, melynek tetejét hó borítja és belsejét drága fémek gazdagítják. Vagy olyanok vagyunk, mint a természet őszi időszaka, amikor a tavasz virágai már elmúltak és a nyár áldásai csűrbe vannak takarítva. Ennek a hasznos áldásnak a legjavát tanítsuk meg gyermekeinknek, unokáinknak, egyben az egész utókornak, hogy hasznos polgárai legyenek falunknak, társadalmunknak.

Most végezetül jövök a jókívánsággal. Minden egyes kortársunknak azt kívánjuk, hogy éljünk még sok boldog öreg éveket, kedves élettársaink, gyermekeink és unokáink körében.

Az alkalmat megragadva, jövök a köszönetekkel. Először is köszönetemet fejezem ki az 1934-es korosztály szervező bizottságának a bizalmáért, amiért

megbízott korosztályunk találkozójának megszervezésével, amit tehetségünknek megfelelően végeztünk el. Hálás köszönetemet fejezem ki a szervező bizottságunk minden egyes tagjának, akik példás magatartással és fáradtságot nem kímélve igyekeztek segítséget adni e hagyományos ünnepély előkészítéséhez és levezetéséhez. Továbbá köszönetet mondunk Kurkó Istvánnak, aki az anyakönyvből kiszedve kezünkbe adta kortársaink nevét és tartózkodási helyét. Köszönetünket fejezzük ki községünk vezetőinek, akik minden segítséget megadtak azért, hogy a szervező bizottság ezt a szép napot megszervezhesse.

Végül hálánkat fejezzük ki a műsorban résztvevő kortársaink fáradságáért, tanárainknak, tanítóinknak, név szerint Kristály Lajosnak, Kristály Matildnak, Jakab Gizellának és Kedves Erzsikének, hogy sok türelmüket próbára téve betanították nekünk ezt a gyönyörű szép műsort.

Tisztelt kortársak!

Elérkeztünk ahhoz a pillanathoz, amikor eleget teszek ígéretemnek, melyet a staféta átvételekor tettem az előttünk levő korosztály előtt. Feltűzöm a találkozónkat emlékeztető szalagot a közös kopjafára, hogy tanújelét hagyjam 50 éves találkozóknak az utánunk következő korosztályok számára.

Most pedig átadom a stafétát az 1936-ban születettek jövőbeni elnökének, Albert Lajosnak, avval a meghagyásával, hogy ezt a hagyományos szép ünnepet ne engedje elavulni és a jövőben ők is ilyen szép, ünnepélyes keretek között tartsák meg 50 éves találkozójukat.

Mindezekhez erőt, egészséget és sok sikert kívánok! «" (D.I.)

A beszéd után felmegy a függöny és kezdődik a két, még három órát is kitöltő műsor. A nyitány az 50 évesek éneke, "amit Kristály Lajos tanár elvtárs segítségével költöttünk":

Amikor az ember ötven felé jár,
Nem is érzi már, miért virul a nyár.
Szívében még él a sok szép emlék,
Szép tavaszi álom, ami elmúlt rég.
Hol vagy, te szép ifjúság?
Életünk delén, most emlékszünk rád.
Emlékszel-e, egykor mily gyönyörű volt?
Nyíltak a virágok és süttött a hold.
Barna babám volt, és a szeme kék,
Aztán jött egy szőke, jaj de csodaszép.
Hol vagy, te szép ifjúság?

Mindig visszatérő szép álomvilág.
Amikor az ember ötven felé jár,
Az életének java már mögötte áll.
Nincsen csüggedés, az idő eljár,
De a munkánkra még társadalmunk vár.
Munkálkodj, dolgozz tovább!
Tetted, munkád bére örök ifjúság.

A műsor az 50 évesek táncával, egyfelvonásos színdarabbal, agitációs brigáddal, szólóénekek számokkal, szavalatokkal folytatódik. A műsorban helyet kap az 50 éves nagyszülőket köszöntő unokák, óvodások, iskolások műsora is.

"Műsor után kijönnek a kultúrból, s akkor egy félóráig fényképezés folyik. Előbb az 50 évesek mind együtt, aztán külön a férfiak, külön a nők, akkor a kultúrcsoportok, s esment a családtagokkal. Külön lefényképeződik a szervező bizottság s rajta a következő év korelnöke is. Mind színésbe csináltassák." (D.I.)

"Fényképezés után a felvonulás következik a régi kultúrotthon felé, a faluházához, zeneszóval, mint a lakodalmas menet. Elöl mennek a zenészek, utánuk a vezető tanács, utánuk hármassával külön a férfiak, külön a nők." (S.D.)

"A néptanács udvarán egy csárdást járnak: az 50 éves férfiak megtáncoltatják az 50 éves asszonyokat, utána mindenki hazamegy átöltözni, akkor már estefelé van, 6-7 óra, de a korelnök megmondja, hogy mindenki 9 órára jöjjön vissza.

Visszajöttünk, beültetődött mindenki, akkor kezdődött a bankett. Hozták az ételeket, italokat, ettünk, ittunk, jól mulattunk másnap estefeléig, akárcsak a lakodalomban. Sokkal nagyobb, mint egy érettségi találkozó." (D.I.)

"Olyan, mint a lakodalom. Két béülés van. Erre mindenki szabadságot vagy szabadnapot vesz ki. A vezetőség is elnéző, mert az ember egyszer 50 éves." (S.D.)

Ünnepszükséglet, ünneptudat

Az ünnepi idő és ceremónia legfontosabb mozzanatait leírva megpróbálunk választ keresni arra, hogy miért született ez az ünnep így, ahogy kialakult és működik, és egyáltalán miért, milyen jegyek alapján tartják a helybeliek és mi is ünnepeink.

Tudomásom van arról, hogy például Olténiában, Bánát egyes vidékein évente ünnepelnek a faluközösségek, hogy főleg a két világháború között a románság sorában gyakoriak az ún. *“fii satului”* (a falu fiai) ünnepségek. Viszont ezeken az ünnepeken nem voltak kiemelt vagy kitüntetett ünnepek; az ünnepség ürügye a lokalitásbeliség volt, életkortól függetlenül. Ha beszélhetünk ezen ünnepek ideológiájáról, az mindenképpen az identitástudat, a faluhoz, egy jól meghatározható és hagyományai szerint működő közösséghez való tartozás ébrentartása lehetett. V. Golban az ünnepi szertartások szellemi funkciójára is figyelmeztet. Olyan eszközöknek tekinti az ünnepeket, melyeknek köszönhetően egy emberi közösség megőrizheti hatékony szolidaritását (Golban 1983, 134.).

Ennek az ítéletnek a tovább bontására, ünnepelemzésünk szempontjainak megalapozására a *Magyar Néprajzi Lexikon ünnep* címszavából idézünk: “Ünnep olyan különleges időszak, amikor a közösség a megszokottól eltérő módon viselkedik, ünnepi szokásokat hajt végre, más előírásokat és tilalmakat tart be, mint hétköznapokon. Létrejöttük fontos társadalmi szükségletet elégít ki... A megszokott életritmus ilyenkor megváltozik, a napi munka ilyenkor helyet ad az ünnepi cselekményeknek, melyek gyakran serkentő hatásúak, ill. a közösséget érintő múlt események, szóbeli vagy imitatív felidézésével a közösség összetartozásának tudatát fokozzák.”

Miért vált fontossá egy közösség számára a kortárstalálkozó és miben nyilvánul meg ünnepi jellege? Miért mondta Sándor Dénes adatközlőm, hogy ehhez mérhető ünnep a falunkban nincs? “Ilyen nagy tömeget semmi sem mozgósít. Igazi bensőséges ünnep!”

“Az emberek is érzik, hogy szükséges nekük egy ilyen. Láttam most is az idén, hogy sugárzik az arcukról a büszkeség, hogy ők ünnepelhetnek s ünnepeltek.

Az ember vágyik a maga ünnepére — érvelt tovább Kurkó István —, s keresi az ünneplehetőséget. Anélkül, hogy bárki kényszerítené erre. Szívesen jönnek, munkájukat elhagyják. A próbákat már januárban elkezdik és tartanak májusig, júniusig, míg megtörténik. Ezeket az embereket semmi más nem vitte fel a színpadra.” (K.I.)

"Miért fontos az 50 éves találkozó? Hát még fontos az iskolásoknak a 10 éves találkozó, vagy a 20 éves találkozó, s úgy tovább? Ugye, együtt jártak iskolába! S lássuk, kik voltunk együtt, kik vagyunk együtt?"

Akik eccerre születtünk, fiúk, eccerre mentünk 130-an sorolásra. Na, a végivel mind együtt énekelünk: Gyertek, fiúk, kik eccerre születtünk! Együtt ittunk, együtt mulattunk, barátoktunk. Minden. Szerusz! Szerusz! Na, egyidősök vagyunk! Igen, de immá számoljuk, me az ember számolja, hogy kik vótunk együtt. Mü például Domokosról 9-en vótunk fokságba. De má csak egy van, aki velem vót. A többiek mind elhaltak.

Na, hát ezét jó, ugye, találkozni. Jól esik mondani:»Ej, pajtás! Pedighogy még eccer találkoztunk!«

Ezt a lélekből kifolyólag kell csinálni, s csinálják. Öröm a találkozás. Csókolják egymást, örvendenek, hogy még eccer találkozhattak." (Sz.Á.)

"Az emberek valamilyen oknál fogva szeretnek találkozni egymással. Akiknek az életében egykor valami közös volt.

Olyan is van, aki itt született, de egyéves korában elmentek a szülei. És most eljött. Ó senkit innet, az égvilágon senkit a faluban nem ismert, s mégis eljött. Itt volt békönyelve az anyakönyvbe és Szilágycsehben él, s meghívtuk. Sírva jelentkezett. Hogy szülőfalujába félévszázad után vissza hívták. Sírva búcsúzott el. A szülei deszkagyári munkások voltak, úgy jöttek valamikor ide, s elmentek tovább. De ő most Domokost tartja szülőfalujának." (S.D.)

"A gyermekkori élet lefolyt, ugye. Eltávolodnak az emberek egymástól, s valami olyasmi lehetett az ok arra, hogy kortársakul találkozzanak az emberek. Egyszer az életbe, még legyünk együtt egyszer, legalább. Azokkal es, akik nem laknak idehaza.

Befolyásolhatták a vendiák találkozó es. De ez csak az én gyanúm.

Falun más találkozó nem nagyon van. Szilveszterkor, névnapkor a szomszédok, barátok, rokonok esszegyűlnek. De ezektől erősen különbözik (ti. a kortárstalálkozó). Egy olyan szép ünnepély, hogy az ember megérhette azt az 50 évet, s akkor találkozik a kortársaival. Ki se lehet ezt magyarázni. Mindenki megy, köszönti az 50 évest." (D.I.)

"Lelki öröm. Valahogy én nem is gondoltam, hogy hát ne, az es, s az es korombeli.

A fiúk, ugye, későbbre nőnek ki, mint a leányok, időre s házasságra s mindenre. De a leján hamarébb férjez mejen. A fiú akkor még álmod se lát a házasságról. S most, valahogy, úgy jóleső volt látni az embereket s asszonyokat együtt, akik egy évben születtek." (Sz.Á-né)

A kortárstalálkozáson közvetlen résztvevő vagy csak szemlélő számára, a

fenti vélemények szava szerint, az ünnepség elsődleges ismérve a *népes közösségi részvétel* egy olyan esemény ünnepén, amely külön-külön egyéni, de egy ünnepen közösséginek bizonyulhat. “Az egyén életének első és utolsó alkalmai is ünnepi jellegűek” — jegyzi meg Hernádi (1985, 225.). A kortárs-találkozók végsősoron egy kollektív “születésév” ünnepe. Születése napját az egyén sem éri be magányos ünnepléssel, hanem kisebb-nagyobb társaságot, rokonokat, barátokat hív össze az alkalom megjelölésére. Annál indokoltabb a közösségi méltánylás, amikor egy nagyközösség azonos korú tagjai emlékeznek életük első eseményére, amikor már nem a rokoni, baráti, hanem a faluhoz való tartozás és az adott évszám az ünnepelelt emberkategória meghatározó, azonosító és egyben elkülönítő tényezői.

Érdemes felfigyelni az évszámra mint ünnepeleltet szelektáló tényezőre, arra, hogy az 50 év, vagy méginkább a szóhasználatban kedveltebb “egy félévszázad” változata mekkora nyomatékot kap az ünnepindoklásban, a szentdomokosiai tudatában. Az 50-es évszám egyféle kitüntetettséget élvez — összevetve a 40-nel, 60-nal —, és ennél fogva a vele jelzett csoport is. (Erre vonatkozó nyilatkozatokat még hátrább is olvashatunk.)

Az 50-es évszám itt különös tartalommal gazdagszik: érezni benne a kezdet, átalakulás és bevégeződés tudatát (az ünnepi beszédek, az 50 évesek éneke tartalmára is gondolok itt), de már nem a természeti világ ciklikussága jelentkezik annyira, mint a kegyelet, mint a megért emberi kor és teljesítménye iránti tisztelet elvárása és elégtétele. A kerek évfordulónak amúgyis hagyományosan mágikus hatása volt, a korosztálytalálkozóban viszont a társadalmi beteljesülés, beérés jelképévé nőtt.

A népes közösségi részvétel az esemény “főszereplői” szempontjából kettős érdekeltiségű: a kortárs-találkozón vegyen részt minél több kortárs, és az ünnepség az egész falu ugyan passzív, de mégis mozgósító részvételével történjék. Az egyén valahol lelki szükségleténél fogva is szeret, legalább egyszer egy évben, mondjuk születés vagy névnapján a közösség érdeklődésének a középpontjába kerülni. V. Golban írja, hogy az ember vágyik arra és örömet leli abban, ha mindennapi fárasztó munkája közben résztvehet élete döntő mozzanatainak megünneplésén úgy, mint főhős (Golban 1983. 72). Ugyanez elmondható, nevezzük így a kortársakat, a “kollektív egyén”-ről is. Közvéleménykutató beszélgetéseim során sokan elmondták, hogy az ünnepben számukra az volt a legszebb, “amikor virággal megrakva felvonultak a kultúrótthontól a faluházáig, az egész falu szeme láttára, mert erre kicsi, nagy, aki eccer megtud mozdulni, mindenki elmenyen.” (S.D.)

Mind az aktív, mind a passzív ünneplők szempontjából fontos az “idegen-

be szakadtak” megjelenése, ami nemcsak az ünnep kitüntettségét emeli, hanem ideológiai céljainak — az identitás —, a hovatartozás —, az együvértartozás tudat — megvalósulását is biztosítja. A kortársak megjelenési százléka nem kevésbé jelzi az érdekeltek ünneptudatát, érdeklődésüket, viszonyulásukat az ünnephez.

“Gondoltam, hogy valami szép dolog lenne az, hogyha nemcsak, akik itt élünk, a faluban, hanem az ország különböző részeiben élő, ebből a korosztályból való domokosiakat is meghívnök. Met van úgy, hogy azok közül, akik elmentek, sok hazalátogat, de van olyan, hogy nem jött volna haza soha a falujába, viszont erre az ünnepre eljött. Szívesen!” (K.I.)

“Az a megható benne [ti. az ünnepben], hogy külföldről is hazajönek. Idegenből. Ugye, az ország minden részibe vannak ebből a faluból, s olyan megható, s olyan meghatottak azok az ünnepek, s úgy olyan szép nekik, s olyan jónak találják. Hogy megkapták azt a megtiszteltetést, hogy hazahítták őket. Úgy sírnak ..., látszott rajtuk, hogy olyan megelégedettek.” (Sz.Á-né)

“Még annak es, aki itt született s Amerikában van, még annak es innét levelet küldtek, hogy ekkor s ekkor lesz az ekkori születettek találkozója. Az es eljő, volt olyan, akármibe kerül, de eljő arra a napra, hogy ő es itt lehessen, s részt vegyen benne. S más országból es. Akármilyen idegenből.” (M.P.)

“Hiányzó is van örökké. Idegenből inkább hazajöttek, mint a helybeliek, ahogy résztvettek. De meg is szólják az ilyeneket. Volt olyan, akinek 200.000 leje van a CEC-en, s 50 éves legényember létére sajnált 250 lejt kifizetni. Mindenki lerója [ti. megszólja] az olyanokat, akik nem jelentkeznek s domokosiak. Aztán szégyenletében se jő arra felé. Már a készülődés időszakában megrójják, aki távol marad.

De vannak olyanok is, akik anyagi nehézségekkel közködnék, s azért maradnak el.” (S.D.)

“Van olyan es, egy-kettő, aki nem veszi igénybe az ünnepet. Ezek csak olyanok tudnak lenni, akik nem tudják elképzelni, hogy milyen is az az érzés, ez az ünnep. Például a mi korosztályunkból három volt, aki nem jött el. Voltunk több, mint 70-en. A máshol élők mind hazajöttek, helyből nem jött el ez a három.” (D.I.)

Az 1987-es beszámoló teljesebbé teszi ezt a képet, mégha kivonatossan idézzük is: “Az 1937-ben születettek száma 169, kiskorban elhunytak 42-en, felnőtt korban 17-en. Idegenben él 29, Domokoson 81. Egy kortársunkat, Pollák Manót, a hitleristák Auschwitz gázkamráiban elégették szüleivel együtt, mert zsidónak született. Az ország különböző részeibe 26 kortársnak

küldtünk meghívót, akik közül 14-en válaszoltak szólításunkra, 11-nek a címe ismeretlen, nem válaszolt az újságban tett hirdetésre sem.

A Csíkszentdomokoson és Balánbányán (1968-ig közigazgatásilag Domokoshoz tartozott mint település) élő 81 kortárs közül 11-en igazolatlanul hiányoznak annak ellenére, hogy nagyrészkük jó anyagi körülmények között él."

A kortárstalálkozó mint közösségi és nyilvános ünneplés egyéni opciójáról és társadalmi rendeltetéséről még azt is el kell mondanunk Hermádira gondolva, hogy az ünnep időszakában az egyének élete tágabb összefüggésbe helyeződik, felnyílik a külvilág fele, és ez a külvilág ebben az esetben nemcsak a falut jelenti, hanem földrajzilag távolabbi pontokat is. A modern kommunikációs eszközök — újsághirdetés, nyomtatott meghívó stb. — igénybe vételével kitágul az esemény publicitása.

Az egyén és a nemzedék egyformán közösségi megmérettetésen esik át. Akik általában, még a faluközösségen belül is, egymástól elszigetelve, a munkamegosztás szűk rekeszeiben tevékenykednek, létüket most egy külső pontról, a közösség nézőpontjáról vehetik vizsgálóra. De vizsgálat alá veszi az egyént maga a közösség is, hagyományos értékrendje szerint. A helyzet fordítva is igaz. Az egybegyűltek, a nézőközönség is, ha kisebb mértékben is, de mérlegre kerülnek. Hogyan, miképpen ünnepli tagjait, milyen mértékben és intenzitással szolidarizál velük, helyesli-e, vagy visszautasítja az ünnepet? "Éppen emiatt emlékeztetek, tanulságosak ezek az ünnepségek, nemcsak az ünnepltek, hanem a résztvevők számára is" — jegyzi meg Hermádi (1985. 11.).

Ennél fogva elmondható, hogy ünnepekre is, ahogy Domokoson fogalmaznak "lélekből induló ünnepekre" is szükség van ahhoz, hogy érződjék: ha kell, a közösség önszervező erővel is bír. A kortárstalálkozó mint ünnep, akár szervezetségét, akár lefolyását tekintve a közösségi élet próbája.

Korábban már említettem, hogy a kortárstalálkozókra meghívják a Domokosra telepedett 50 éveseket is, ami látszatra elüt az ünnepléti kategóriát kiszelektáló szempontok egyikétől: a helybeliség elvétől és az ünnep ideológiájától, amibe, ahogyan V. Golban megjegyzi, egyebek mellett az identitástudat, de az összetartozástudat is beletartozik. Természetesen, az identitástudat lokalitásbeliségére tevődik most a hangsúly. Távolról sem arról van itt szó, hogy valakit is kényszerítenének: vallja magát szentdomokosinak, ha már odatelepedett. Ellenkezőleg, a közösség nyitottságát, előítélet mentességét bizonyítja. A lakodalmi, temetkezési, és az emberi élet más fordulóihoz kötődő szokáshagyományok igazolják, hogy külső tagok is beépülhetnek a

közösségbe, sőt, viszonyulásukkal az ünnep egyöntetűségét maguk is kiteljesíthetik.

A kortársstalálkozóknak mint ünnepnek egyfelől az a jelentősége, hogy a közösségből kihatja az ünneplés által érintett egyének halmazát: vagyis kijelöli a közösség egy-egy alkalomra szóló tényleges határait. Másfelől viszont az, hogy mindenki a közösség tagjaként szerepelhet, ha bizonyos fokig kapcsolódik az ünnepléshez. Hernádi tömören ezt így fogalmazta: "Ünnepségeket közösségek alkotnak, de ünnepségek is alkothatnak közösséget" (Hernádi 1985, 18.).

A kortársstalálkozó azért is nyert ünnepstátust, mert már kialakult (ami nem jelent megkövülést) *szertartásrendje* van.

"A miénk a kezdés szerény volt. Tudtuk, hogy meg akarjuk csinálni, de nem tudtuk, hogy mit tegyünk bele — emlékszik vissza Kurkó István az első találkozóra. Összegyűltünk a kultúrotthonban, ünnepi beszédet mondott a polgármester, aztán névsort olvastunk, mint az iskolában. Egy pár köszöntőt a társaság részéről is mondtak, megköszönték, hogy összehívtuk őket.

Mint első szervezőt, meghívtak az összes találkozóra. Ott láttam, hogy mekkorát fejlődött. Mind ünnepélyesebbé vált." (K.I.)

Minden korelnök arra törekszik, hogy egy kicsivel többet mutasson meg, mint az előző." (D.I.)

Így jutott el a kezdeti "szerény" szertartásrend ahhoz a formához, amelyet már bemutattunk. Kialakult a tisztségviselő testület — szervező bizottság, vezetőtanács — intézménye, amelynek egyszemélyes vezetője van a korelnök személyében, a bankettre, a közös vacsorára pedig már gazdát fogadnak, illetve kérnek fel az ismert és tapasztalt lakodalmas gazdák közül, akik az ünnep étkezési, italozási rendjét levezeti, és akit szintén vicégazdának hívnak, mint a lakodalombelit; felszolgáló személyzetet neveznek ki, kérnek fel az ünnepelt 50 évesek gyerekei közül.

Az ünnepszervezők tehát tudatosan törődtek az ünnepség ünnepélyes, fesztív keretének bővítésével, így nemcsak az ünnep eseménysora gazdagodott, hanem az egész nap érzelmi, emotív töltete is. A tömegkommunikációs eszközök igénybevétele mellett nagy hangsúly helyeződött a kulturális megnyilvánulásokra. A közös ünneplés élménye a közös szereplés örömeivel társul és példátlan mozgósító tényezőnek bizonyul. "Egy 50 éves embert színpadra vinni nem volna másképp könnyű dolog. De erre szívesen megy, sőt, lelkesen, három hónapon keresztül, estéről estére." (K.I.)

Sajátos műsorszámok: 50 évesek tánca, 50 évesek éneke, 50 évesek agitációs brigádja honosodott meg.

Az érzelmi állapot továbbhangolását és egyben a személyi büszkeség kinyilvánítását célozzák az ún. gyermek- és unokaköszöntők, melynek a szülőkhöz, nagyszülőkhöz szólnak “úgy, hogy még a könnyök is kiesik.”

Az ünnep emelkedettségét fokozzák a beszédek, melyek szintén menetközben fogalmazódtak, és évről évre, a folklóralkotásokhoz hasonlóan módosultak, módosulnak. A beszédek egyébként, akár csak a lakodalomban, a szokásrend legfontosabb mozzanatainak kezdetekor hangzanak el.

Sajátos ünnepi mozzanat a közös fényképeződési láz, mely a különböző alakzatokba való felállás és a fényképezés sokaságának, nyüzsgésének köszönhetően az egyik legfontosabb mozzanattá válik.

Hogy ki melyik részét tartja az ünnepség legszebbjének, természetesen megoszlanak a vélemények. Viszont egy röpké statisztikai számvetés első helyre a falu szeme előtt történő testületi felvonulást helyezi. “Erősen nagy ünnep ez Domokoson. Szép ünnep. Akkor a faluban, aki csak meg tud mozdulni, mindenki elmegy s megnézi a felvonulást. Ki vannak állva az utca szélére, tele van az út széle néppel. S ez valahogy olyan boldoggá teszi az embert arra a napra.” (S.D.)

Elmondható tehát, hogy a szentdomokosi kortárstalálkozóknak vannak már olyan rítusai és viselkedés modellje, amelyek évről-évre ismétlődnek, hagyományozódnak. A szokás forgatókönyve, rendje közösségre kimunkált és szentesített, lebonyolítását pedig — ez is minőségi változás — arra szakosodott személyek garantálják.

A kortárstalálkozó azért is ünnep, mert sajátos *díszlettára* van már.

V. Golban a szokások társadalmi szertartásainak esztétikáját vizsgálva joggal bírálja társadalmi ünnepeink kellék-, illetve díszletsivárságát, és pozitív példának az egyház gyakorlatát hozza fel, amely mindig kihasználta a maga javára az ember szépségigényét, mondván ugyanakkor azt is, hogy társadalmi ünnepszervező gyakorlatunkban vétek ezzel nem számolni (Golban 1983, 126.).

A kortárstalálkozó díszlettarából elsőknek az öltözetet emeljük ki, egyrészt, mert az ünnepi látványosságban, az ünnepélyesség vizuális képében nagy szerepet játszik, másrészt, mert az identitástudat legszembetűnőbb megnyilvánulása. A viselet ezen az ünnepen a közösségi szemlélődés és értelmezés tárgyává válik. Szentdomokoson majdnem mindenkinek van helyi viselete, de a korosztálytalálkozón mégis a szokottól eltérő elbírálás alá esik. A népviselet felöltése a kortárstalálkozón nemcsak a faluhoz, az etnikumhoz való tartozást jelöli elsődlegesen, hanem a ünnepeket választja külön a nem ünnepektől közösségből, más szóval, az egyöntetőségüket szimbolizálja.

Hogy nem véletlen jelenségről van szó, néhány idézet adatközlőimtől: "Mi az elején nem öltöztünk székelyruhába. Erre se gondoltunk. Nem is tudtuk, hogy ez is szebbé teheti az ünnepet. Utánunk a következő korosztály már úgy öltözött." (K.I.); "A külföldről, máshonnan hazajövők is rendszerint kölcsön kéretek szőttest, s abba öltöznek. Ők is olyanok akarnak lenni, mint a többi" (D.I.); "A falu előtti játszódó eseményekre mindenki helyi viseletbe öltözik. Mind egyformák leszünk. A bankettre átöltözzünk, mert kényelmesebb. Elszoktunk már tőle." (S.D.)

A kortárstalálkozó különleges, sajátos díszes és kellékes a kopjafa két változata: a kopjafa-stafétabot és az álló kopjafa.

Az első mintegy 50 cm hosszú és 12 évvel ezelőtt "indult el". A találkozó napján piros szalaggal és kis virágcsokorral ékesítik. A következő évre szóló korelnői megbízás egyféle hatalmi szimbóluma, melyet az előző korelnöktől vesz át az ünnepség keretében, fogadalmat téve az ünnep továbbvitelére, és egy évig otthon, a tiszta szoba falán őrzi.

Az álló kopjafa viszont másfél méteres, a kultúrotthon megőrzésében van és minden évben, szintén az ünnepség keretében erre kötik fel az emlékszalagot, rajta a két évszám és közöttük a *Találkoztunk* felirat.

Az esemény díszei közé tartoznak még a kultúrotthon előtt felütött fenyők, az oszlopokra és bent a színpadra felerősített ovális táblák az 50-es számmal és a két évszámmal, a kinti és benti fenyőgirland. A fentihez hasonló korosztály- jelzőtáblát helyeznek a fényképezéskor a csoport elé, és felvonuláskor ugyanazt viszik a menetsor élén.

És a virág, a rengeteg virág szintén az ünnepi pompát fokozza. "Ilyenkor virágveszedelem van. Talán túlzásnak is vélem. Elárasztják virággal az ünnepeket. A rokonság, még a legtávolibb ágú is jön, s köszönti az 50 évest, s virágot ad." (K.I.) "Én, mikor délben hazamentem, a vejem számolta meg, 450 szál székfű volt az ölemben. És hogy este még mennyit kaptam, nem tudom." (S.D.) "Az üzérkedők fognak ilyenkor az alkalmon: 7-8 lejért adják a szál székfűvet, s veszik, mert szokás lett." (S.D.) "Újabban a gyermekek gyopárkosarat vesznek a szüleiknek 300-400 lejért. Gyergyóban csinálják kertben termesztett gyopárból." (Sz.Á.)

Az ünnepi díszek, kellékek és cselekvések sorában megemlítjük az ünnepi székfűk és emlékérmek (ezt ugyan nem mindenik korosztály csinálja) szertartásos feltűzését is, melyek szintén azonosító és elkülönítő célzatúak, valamint az ünnepi ajándékozást, melyet a szomszédok, rokonok, barátok szerveznek a találkozó előtti napokon, és egyben külön felköszöntik az ünnepeket.

Az ajándéktárgy lehet ruhanemű, kerámia váza, faragott emléktárgy, kakukkóra, vagy festmény, melyre a megrendelő kívánsága szerint az Egyes-kő, egy falurész, virágkoszorú az 50-es számmal stb. kerül. "Van egy nő Szenttamáson, az festi ezeket, 200 lejtért."

A kortárstalálkozó ünnep azért is, mert *ünnepi lakomája* van.

Az ünnepi étkezés elkezdésére, mint jeleztem, este 9-10 óra körül kerül sor. "A szervező bizottságot leültetik külön, akkor vannak tiszteletbeli meghívottak: a polgármester, párttitkár és mások, akik belésegítettek a szervezésbe, a tavalyi korelnök s a jövői, párjával mindegyik. Azoknak is van külön asztal.

A többi, ki kivel megéri magát, úgy ül: barátjával, ismerősével. Nincs személyi válogatás egyáltalán. Ez nem irányított." (D.I.)

"Rendszerint a gyermekkori, fiatalkori barátságok szerint ülnek egymás mellé, húzódnak egymás közelébe. Az asszonyokat is itt ismertetik össze. Az ültetésben nem kivételeznek senkivel sem. Emiatt nincs harag, sértődöttség." (S.D.)

A lakoma levezetésére felkért gazda, "ha olyan, asztalfelszabadítót mond, s az ételeket verssel hozzák bé, mint a lakodalomban. Főleg az idegenek kedvéért. Én például csináltam egy rövid kis beszédet az asztalfelszabadításra:

»Kedves 50 évesek! A találkozótok alkalmával nagyon szépen megköszönöm, hogy felkértetek a bankettnek a levezetésére. Ezért én kívánom, hogy jól szórakozzatok, jól mulassatok, s most töltsétek meg poharaitokat, tányéraitokat, s kezdjétek inni s enni, mulatni, szórakozni!«" (D.I.)

Az étkezések lefolyása teljesen a lakodalmi étkezések lefolyását követi. Két "béülés" van. Az első este 9-10 órától éjfél után két óráig tart, a következő étrenddel: előételek ("száládé böff", sajt, kocsonya), húsleves, sült. Aztán félrerakják az asztalokat, és kezdődik a tánc, a mulatság. A vacsora alatt énekelnek.

A második asztalra, "béülésre" hétfőn 11 óra körül kerül sor, s tart este 7-8 óráig. Közben újra mulatnak, táncolnak. "Olyan is van, mint a lakodalomban, hogy hajnalkor hazamenyen, egyet aluszik, s a béültetésre visszajő." (D.I.) A második asztal étrendje: töltött káposzta, korhelyleves, sütemények.

Mutatóba a "száládé(i) böff" bemondó szövegét közöljük, mivel mint éték viszonylag új a lakomai étrendben és ennek megfelelően a szöveg is az:

"Íme az első előétel megérkezett végre,
Úgyhiszem, mindnyájan éhesek lehetek az ebédre.
Az ízét nem ismerem, a neve is furcsa,

Úgy híjják magyarul, hogy francia saláta.
Habár a salátánkhoz nincsen semmi köze,
De kóstolják meg, háthogyha ízlene.
Ha valaki véletlen nem tud franciául,

Fogjon hezsa, s egye meg magyarul." (D.I.)

Régi hiedelem az, hogy az együtt elfogyasztott étkek és italok az emberi kapcsolatokat bensőségesebbé teszik, valamilyen láthatatlan, de mégis létező emberi kötődést hoznak létre. Gunda Béla például úgy véli, hogy az együttevés rítusa valamikor a házasságkötésben a legfontosabb momentum lehetett. Ennek hagyományai ma is jól felismerhetők a lakodalmi szokásban.

Az együttesen elfogyasztott étel és/vagy ital önmagában is ünnepi hangulatot ébreszt. Különösen, ha az asztaltársaság teljesebb, nagyobb a megszo-
kottnál. Vagyis eltér, mint az eddig említett ünnepelemek is, a hétköznapitól. Az együttes fogyasztás hatásmechanizmusára Hernádi is figyelmeztet (1985, 117.). Az ünnepi emelkedettség, a kölcsönös jóindulat és feloldódás nemcsak az étel és ital megosztásában, elfogyasztásában, hanem külön miniatűr szertartásokban is megnyilvánul: jókívánságokban, felköszöntésekben, koccintásokban. És ezeknek mind-mind közösségképző hatásuk van. A tegeződés, lepertusodás mi más, ha nem emberközti "diplomáciai kapcsolatok" felvétele. És, furcsamód, ezek nem riika eseményei a kortárstalálkozó ünnepi étkezéseinek annak ellenére, hogy az együtt ünneplők gyerekkori pajtások voltak.

"Van, hogy a helybéliek a hazajött, magasabb iskolát végzetteket tartózkodnak tegezni. Bár egyidősek. Aztán rendszerint az utóbbiak oldják fel a helyzetet: »Menj a szemed világába, mit magázol? Há nem vagy 50 éves, mint én?!«" (S.D.)

"Azért a magasabb iskolát végzetteknek megadják a titulát. Megmagázzák. Mindegy, ha 50 éves ő is, de titula, titula! Ugye ez magasabb kiemelés jelent, s azt tisztelni kell!" (Sz.Á.)

"A helybeli saját magát úgy lekicsinyli. Úgy érzi, hogy ő kisebb. Aztán az asztal mellett felszabadulnak, összejönnek. Ujra tegeződnek. Ugye, el is idegenedik az ember egymástól." (M.P.)

"Egy pohár pálinka mellett s étel mellett mindenki másabb, és mindenki-ből kijön az, hogy az a bizonyos 50 év, ami eltelt, mit jelent mindenkinek. Nem tartózkodik úgy egyik a másiktól. Felszabadul. Ha valaki vezérgazgató is, itt vissza tud jönni mindjárt a gyermekkorba, és egy juhásztor az fel tud emelkedni egy kicsit. Jobban érzik magukat." (D.I.)

Ünnepminősítő szempontjaink közé illőnek tartjuk besorolni az *ünnepi hangulatot*, mely épp az előzőek együttes hatására, következtében jön létre

és uralja mind az aktív, mind a passzív ünneplők lelki világát. Bár utolsóként említjük, fontossága tagadhatatlan, hisz kellően adagolt és fokozott, önmagunkból fakadó ünnepi hangulat nélkül nem beszélhetünk ünnepről, csak kényszer gyülekezetről.

Mindannak felmérése, ami ebből a szempontból történik az ünnep előkészítési, szervezési, várakozási időszakában, de méginkább az ünnep utolsó 36 órájában, kétségtelen, tömeglélektani tanulmányozást kívánna. Kellő felkészültség hiányában az ünnepi hangulatnak csupán néhány, inkább felszíni megnyilvánulását vehettem számba a faggatózásaimra kapott válaszok alapján.

Elsőnek az ünnep érzelmi telítettségét fagalmaznám meg, pontosabban, egy széles hangulati skála tényét. Az ünnepi eseménysor vonulatával párhuzamosan jelentkezik az érzelmi feszültség, a szorongás, a meghatódás, könnyezés, az öröm, szomorúság, sírás, elégtétel, büszkeség, emelkedettség, áhítat, a felszabadult vidámság, szolidaritás, jókedv és persze az egészet átszövő, mindig visszatérő nosztalgia.

Hogy mi lehet az alapja, táptalaja e kollektív érzelmi hullámnak? Csak feltételezzük, hogy az ünnep ideje alatt vallott közös eszmék (pl. a találkozás szükségessége), az ünneplő közösség egyenjogúsága, egyenlősége, reális demokráciája; az egymás előtt feltáruló emberi sorsok, a közösen végrehajtott szertartások, azok a cselekvések, amelyeket egyénileg nem éreznének át soha (pl. mindenki végigjárja számtalanszor a falu főutcáját, de nem fogja el a büszkeség érzése, mint most; gyakran megfordul a temetőben, de nem hatódik meg, könnyet sem ejt kortársa sírhantja fölött).

A kortárs találkozó érzelmi világából csupán néhányat emelünk ki, amit adatközlőim meg is fogalmaztak.

“Én sírás nélkül nem tudtam megállni, amikor kezdtünk gyülekezni. S elég nyugtatóból feltankoltam magam, s úgy tudtam a beszámolót elmondani, s a temetőben a beszédet. A férfiak is majdnem mind könnyeztek, mikor találkoztunk.” (S.D.)

“A külföldön élők általában mind hazajönnek: Magyarországból, Németországból, Izraelből s máshonnan. Őköt a szülőföld hassa meg. Aki nem tud hazajönni, levelet ír. Ezeket a vacsorán felolvassuk. A levelekből is választ kaphatunk: mit jelent számomra, a lelkem számára ez az ünnep. Helybéliek, elszármazottnak.” (K.I.)

“Lelki öröm mindenkinek. Azt az érzést nem lehet elmondani... Amikor a beszédek meghallgassa az ember, valahogy úgy van, mint a gyónásakor. Úgy megkönnyebbül, s olyan meglepődött.” (S.D.)

“Ez a találkozó nem hasonlítható semmihez. Eljönnek az idegenben élők, s az első, hogy a szülőházat megkeressék. Például ezek a zsidók is, akik itt születtek, s most Izraelben élnek.” (Sz. Á-né)

“Van eset, hogy aki idegenből jön haza, felmegy a színpadra, s megköszöni a szervező bizottságnak, az itthonvalóknak a munkájukat, és beszámol arról, hogy ő hogy került innen el. Például 1946-47-ben nagyon sokan elkerültek innen. Akkor volt a nagy szárazság s a nagy szegénység. Ténylegesen nem volt amit enni. És itt voltak a nagy családok. Sok gyermeket elvittek Szatmár megyébe, a Szilágyságba, s most könnyezve köszönték meg, hogy hazahívtuk őket.” (S.D.)

“Résztvesznek olyanok, akik elkerültek, felsőbb iskolát végeztek, s magasabb pozíciót töltenek be. Nem számít. Szigorún [ti. föltétlen] eljő annak az örömré, hogy még eccer megláthassa a faluját s a barátjait. S ámbár, hogy akik itthon vagyunk, nem olyan fejlettek anyagilag, mint ők, de akkor is ő úgy érzi magát, mintha olyan szegény volna, mint a többi. Úgy tud mulatni, mint a szegények [ti. a helybéliek]. Jól érzik magikat. Még idáig szó arról nem esett, hogy valaki azért nem jött el, met hát ő gőgös. Vagy hát annál másabb ember, hogy ilyen csapattal essevegyüljön. A külföldit, azt körülveszik, ölelik s csókolják. Sír örömré, hogy ő megérte, hogy meghítták Domokosra.” (Sz.Á.)

Lelki, érzelmi reakciókat vált ki az is, hogy a hazajöttök találkoznak a falu lakosságának kisebb-nagyobb részével, aktuális információkat szerezhetnek a falu életéről. Nemcsak saját rokonaikat, hanem a szomszédokat, egykori legény- vagy leánytársaikat, azok hitveseit, gyermekeit, hajdani tanítóikat stb. is viszontlátják.

Az is kétségtelen, hogy a közösséget bomlasztó ellentétek, gyűlölségek, viszályok ha meg nem is semmisülnek, felfüggesztődnek az ünnep idejére. Miképpen az is, hogy az ünnepen régi, de elavult barátságok aktualizálódnak, új emberi kapcsolatok születnek.

“Bármilyen haragos lehetett, a találkozáson egymásnak megbocsájtott. Voltak olyanok, akik legényül verekedtek, most mind a kettő elkacagta magát.” (S.D.)

“Ilyenkor a haragosok is kibékülnek. Erre segítséget ad a találkozó. Létrejönnek olyan barátságok, amik addig nem voltak. Sok van olyan, hogy egész kicsi korában elhanyagolt itthonról, s most megismerkedtek velünk, s utána leveleznek. Például nekem egy osztálytársam az I., II. osztályból. Jó cimborám volt. Jött a háború. Úgy eltűnt, soha többet nem láttam. S most

megkerült. Olyan jóleső érzés volt, s azóta tartuk a barátságot véle. Marosvásárhelyen él.” (D.I.)

“A meggyengült barátságot felerősíti. Erre sok példa van. Jó barátok voltak gyermekkorban, elváltak s elhűltek egymástól. Most pedig egymást gyakrabban felkeresik, megtudták egymás lakhelyét, rendszeren ellátogatnak egymáshoz.” (Sz. Á-né)

“Úgy érzem, hogy barátok lettünk újra. Minden falubelimet szeretem, de a korosztályom beliekhez most má jobban ragaszkodom.” (S.D.)

Végül néhány szót a *nosztalgia*ról, mely a kortárstalálkozó talán domináló érzéskomplexumának tűnik. Talán, mondom, mert az ünnepen végigvonuló érzéshullámok mértékegységekben kifejezhetetlenek, ám társadalomlélektanilag jelentős hatások, mechanizmusok.

A múlt, főleg a gyermek- és ifjúkor emlékeinek felidézése mind-mind jelen van a reggeli gyülekezés pillanataiban, az 50 évesek énekében, és központi témája az étkezés közbeni társalgásoknak. A vallomások egyértelműen utalnak arra, hogy az egyén memóriájában mennyire elevenek életének azok az időszakai, amelyek megelégedést és elégtételt nyújtottak számára, mert szépek voltak, mert élményt nyújtó csínyekkel jártak, és nem mulaszt el egyetlen alkalmat sem mindezeket elbeszélni, felidézni, képzeletben újra élni.

“A gyermekélmények felidéződnek. Elmondani nem lehet, mit érez az ember ilyenkor. Az a múltja, a gyermekkor mindenkinek a legszebb” (S.D.); “Én a gyermekkoromra emlékszem a legszívesebben. S vágyok is visszaemlékezni reá. De együtt a társaimmal. Nem egyedül. Mert csak úgy tudja elmondani az ember érdeemesen, ha másokkal mondja el, hogy mit is csináltunk, hol voltunk, hogy tanultunk, hogy rosszkódtunk. Erre is lehetőség van a kortárstalálkozón. S ez olyan jó! Egész éjszaka szórakozik az ember mindenkivel, s mindent elbeszélünk. Elemlegetik az emlékeiket.” (D.I.)

“A legszebb időszak a fiatalság, de méginkább a gyermekkor. Az alatt nincs gondja, csak a tanulás. Akkor ott vannak a gyermekcsínyek. A korosztálytalálkozón ezeket felidézik. Például azt, hogy édesapámnak tehenei vótak, s kijártam velük. S a velem egykorúak is. S milyeneket verekedtünk.” (Sz. Á.)

“Elnéztem, hogy az 50 éves emberek egymással szembeálltak, a múltat felemlgették, s sírtak.” (S.D.)

Beszélgető alanyaim nyilatkozataiban felfigyelhetünk az elérzékenyülés, a meghatódottság mint sajátos ünnepi érzületek gyakori felemlítésére. Ne feledjük el, hogy a kortárstalálkozó múltba (és inkább a múltba) tekintő ünnep, amit nem lehet hűvösen, bizonyos szentimentalizmus nélkül átélni.

Számot kell vetni tehát — mint az ünnepi nosztalgis sajátos vonásával — az ünnep szentimentalizmusával is, de nem pejoratív értelemben, hisz valamennyiünk emlékezetében tudatosan vagy önkéntelenül felbukkan életrajzunk egy-egy mozzanata a gyermekkorból, serdülőkorból, az első szerelem, a későbbi szerelmek korából, életünk döntő fontosságú eseményeiből.

A kortárstalálkozó nosztalgiája tulajdonképpen a kollektív emlékezés aktusa is ("Vágyok visszaemlékezni a gyermekkorra. De együtt a társaimmal" — mondja nagyon találóan Dobos Ignác); és ünnepszervező, cselekvésre ösztönző szerepe van. Az identitás keresés, társadalmi-, nemzedéki öntudatra ébredés, önmegismerés és megismertetés, a személyi és közösségi lényeg újbóli felfedezése az ünnep lelki-szellemi rugóiként működnek. Az ünnep időszakára, mint láttuk, megszűnik vagy legalábbis háttérbe szorul a magánszféra. Az immár szentesített szokásesemények során, de kiváltképpen a nosztalgia mechanizmusa által a személyiség nyitottá válik, feloldódik a kollektivitásban, megnyílnak a lélek elzárt zsilipjei, a görcsök egyik-másika feloldódik, ha rövid időre is, de feltárul önmagunk és egymás újra megtalálásának lehetősége, függetlenül az ünneplő egyén társadalmi besorolódásától.

A kortárstalálkozó *jövőjéről*, mint sok más társadalmi jelenségről nehéz jóslatokat megfogalmazni. Az ünnephez való ragaszkodás, "a mi ünnepünk" tudata egyelőre jövőjét szavatolja. Vallott tény a kortárstalálkozó értékörző jellege, mivel az egyén felfedezte az ünnepben az identifikációs lehetőséget. Ezt bizonyítja szerintünk az a tendencia, hogy 5-10 évenként újra akarnak találkozni, illetve már meghonosodóban van a 40 és 60 évesek találkozója is.

"Annyira törekszik mindenki, és nem sajnálja a fáradságát, az idejét arra a három hónapra, amíg készülnek. Ebből látszik, hogy ragaszkodik az ünnephez. Mindenki akarja, hogy ezt az ünnepet neki is megszervezzék." (S.D.) "Valahogy alig várja az ember azt a napot, hogy jöjjön a kortárstalálkozó. Felujjong az ember, hogy 50 évét leélte egészségbe, mert ki tudja, még tovább, hogy lesz. Jó érzés, ünnepi érzés. Szeressük ezt az ünnepet, s ragaszkodunk hozzá" (D.I.) "Amíg belé nem szólnak... addig lesz. Ha belészólnának, rosszul esne. Ártana. Tudja, amit köteleznek, azt mindig erőltetve szokják csinálni. Ez nekünk jött úgy, hogy csináljuk." (M.P.)

"A legtöbbet azért támadják, mert a templomban kezdjük, együtt gyónunk, áldozunk s misét hallgatunk. Ha nem engednék a templomba menést, az az egész ünnepet rontaná. Meg nem szüntetné, met úgy is megtartanók, a délelőtti rész kiesne egészen, de rontaná. Mű így szoktuk meg. Van nekünk ez a vallásunk, hezza ragaszkodunk, ezt is támogassuk, a törvényeket is

támogassuk.” (D.I.) “Aki résztvesz ezen, mindenki azt mondja: azt a pénzt, amibe került, nem sajnálom. Ezt az ünnepet megérdemeltem, s soha el nem felejttem!” (Sz.Á.)

Mostanság az ünneplés úgy általában fényűzéssé vált: szomorúan tapasztalom, hogy minden fajta ünnepnek nőtt az “önköltsége”. Ez alól a kortárstalálkozó sem kivétel. A túlméretezett lakomához szükséges élelmiszerek beszerzésének nehézsége (ami többletkiadással is jár), valamint a külsőségek, az önmutogatás kiteljesedése egyaránt fokozzák az ünnepi költségeket és költsékezeseket, bár nem ássák alá (egyelőre) annak létét, miképpen a többi, az egyéni sorsfordulóhoz (születés, házasság, halál) kötődő szokását sem.

A kortárstalálkozók elmélyítik, elgondolkoztatják, tanítják, nevelik az embert — mondaná a kívülről szemlélő. De aki belülről is vizsgálódik, az ünnep mélyebb funkcióiból is észreveszi: az ember kontinuitását, közösségbe tartozását, tehát identitástudatát, együttérzését tükrözi, melyek összehangolt hatásuk nyomán együttes élménnyé állnak össze. Egy új fajta ünnepkultúra is bevisz a falu társadalmi életébe, még akkor is, ha ez, mint mondtuk és láttuk, hagyományhoz kapcsolódik. Egyébként épp ezért tudott létrejönni és vált életképessé, gazdaggá. A civilizáció új elemeit honosította meg az ünnepszervezésben (pl. a tömegkommunikációs eszközök, városi viselkedési minták stb.), és ugyanakkor a női emancipáció kefejezéseként is felfogható. (A férfiak számára hagyományosan adottak a korosztályi vagy más ürüggyel történő kapcsolattartás lehetőségei.)

A fentiek alapján elmondható, hogy a kortárstalálkozó új fajta ünnep, a közösségi együttlétnek sajátos, szertartásos, esztétikai keretbe foglalt, kulturális jelentéssel bíró formája, egy faluközösség tudatának, összetartozásának, morális tartásának fontos mutatója. Bizonyítani képes, hogy a közösség mit tud kezdeni önmagával és ünnepeivel, mit képes tenni annak érdekében, hogy az ünnep kultúraörzés, hagyományörzés legyen olyan időben, amikor a homogenizáló hatalom ezek felszámolására törekedett tudatosan és egyre rafináltabb módszerekkel. Bizonyosság arra, hogy egy közösség sorsának rosszra fordulása körülményei között is, hagyományai talaján újra tudja fogalmazni önmagát, másságát, sajátosságát, *mi-tudatát*, biztosítani tudja megmaradásának társadalmi, kulturális, erkölcsi ösztönzőit.

IRODALOM

Balázs Lajos

1983 *A csíkszentdomokosi lakodalom szereplői.* In: Művelődés, XXXVI (1983) 7. sz. 34-35.1985 *A lakodalom mindenese.* In: TETT 1985/1 (33.sz.), 38-40.

Golban, Vasile

1983 *Estetica ceremonialului social în obiceiuri.* Buc.

Hernádi Miklós

1985 *Ünneplő társadalom.* Bp.

Gulian, C.I.

[1976 *Marxism si structuralism.* Buc.

Imreh István

1983 *A törvényhozó székely falu.* Buc.

Iorga, Nicolae

1968 *Istoria literaturilor romanice în dezvoltarea și legăturile lor.* Buc. Vol. I.

Pop, Mihai

1976 *Obiceiuri tradiționale românești.* Buc.

Érdembeni adatközlők

Sz. Á. = Szabó Árpád, 77 éves, 1987

S. D. = Sándor Dénes, 51 éves, 1988

D. I. = Dobos Ignác, 53 éves, 1988

K. I. = Kurkó István, 73 éves, 1987

Sz. Á-né = Szabó Áronné, 65 éves, 1987

M. F. = Márton Pál, 78 éves, 1987